

היום נלמד בעזרת ה':

תענית דף ג

בעמוד הקודם

למדנו לעיל שלדעת רבי עקיבא ביום השישי של חג הסוכות מתחיל להזכיר 'משיב הרוח ומוריד הגשם', כעת הגמרא מבארת את טעמו:

לפי שביום השישי של קרבנות חג הסוכות נאמר "ונסכיה" בלשון רבים, ויש ללמוד מכך שהפסוק עוסק בשני ניסוכים - ניסוך המים וניסוך היין, ואי אפשר לומר שמדובר בשני ניסוכים של יין, לפי שר"ע סבר כר"י בן בתירא שהמים רמזים בפסוקי קרבנות החג (= כפי שהגמרא ביארה לעיל - מ"ם יו"ד מ"ם וכו'), אבל ר"ע לא סבר כמותו שביום השני מתחילים להזכיר אלא הוא סבר שביום השישי מתחילים להזכיר, משום שביום השישי נאמר "ונסכיה" - שמכך לומדים שיש שני ניסוכים, ולכן אז מתחילים להזכיר.

אלא הא דתנן ניסוך המים כל ז' וכו': לאור מה שלמדנו עד כאן - שנחלקו התנאים ממתי מזכירים (לעיל ב:), וראינו שר"י בן בתירא ור"ע סוברים שהזכרת 'משיב הרוח ומוריד הגשם' תלויה ביום בו מתחילים לנסך את המים, וא"כ קשה לדעת מי שנאמרה המשנה (במס' סוכה) שניסוך המים נוהג כל שבעת ימי חג הסוכות? והרי לשיטת רבי יהושע שמתחילים להזכיר בשמיני עצרת הרי שגם ניסוך המים מתחיל רק אז, וא"כ נמצא שרק יום אחד מנסכים את המים, ולשיטת ר"ע שביום השישי מתחילים להזכיר נמצא שרק יומיים מנסכים את המים (= ביום השישי והשביעי של סוכות), ולשיטת ר"י בן בתירא הסובר שמתחילים להזכיר ביום שני של סוכות נמצא שמנסכים את המים רק ששה ימים?

תירוץ: המשנה במס' סוכה היא כדעת ר"י בן בתירא, והוא סובר כרבי יהודה (גם הוא במס' סוכה) שניסוך המים היה שמונה ימים דהיינו גם בשמיני עצרת, אלא שהוא לא סובר כמותו שניסכו שמונה ימים, אלא הוא סובר שהתחילו לנסך ביום השמיני של סוכות עד יום שמיני עצרת (כולל) וא"כ נמצא שניסכו שבעה ימים.

(המשך בדף הבא ↓)

קושיא: והרי לדעת ר"י בן בתירא מתחילים לנסך ביום השני ולא בראשון משום שבפסוק של יום השני של חג הסוכות שם רמוזים 'מים' (= 'ונסכיהם'), וא"כ אי אפשר לומר שלשיטתו מנסכים אף בשמיני, שהרי הרמז הנוסף ל'מים' הוא ביום השביעי (= "כמשפטם") ולא ביום השמיני!

למסקנת הגמרא: ניסוך המים בכל שבעת ימי החג הוא הלכה למשה מסיני.

עשר נטיעות: עשר נטיעות המפוזרות במרחק שווה בתוך שטח של חמישים על חמישים אמה, מותר לחרוש סביבם עד ראש השנה של שנת שמיטה. ואף שמצווה מהתורה להוסיף מחול על הקודש ואסור לחרוש כבר שלושים יום לפני ראש השנה של שמיטה, הלכה למשה מסיני שמותר.

ערבה: שהקיפו את המזבח במקדש.

למדנו בברייתא לעיל ב: - רבי יהודה אמר משום רבי יהושע, העובר לפני התיבה וכו': הגמרא מבררת מיהו 'רבי יהושע': אי אפשר לומר שזהו ר' יהושע של משנתנו, שהרי הוא סובר שכבר ביו"ט האחרון של חג הסוכות מזכירים 'משיב הרוח ומוריד הגשם', דהיינו כבר מתפילת שחרית, ואילו ר' יהושע של הברייתא הנ"ל סובר שרק מתפילת מוסף. וכן אי אפשר לומר שזהו ר' יהושע מהברייתא לעיל (ב:), שהרי הוא סובר שמתחילים להזכיר 'משעת הנחתו' (= משעה שמפסיקים ליטול לולב) כלומר כבר מליל שמיני עצרת.

ועוד יש לברר: למדנו בברייתא שרבי יהודה אומר בשם 'בן בתירא' שהמתפלל מוסף בשמיני עצרת הוא מזכיר. אי אפשר לומר שזהו רבי יהודה בן בתירא, שהרי הוא סובר (לעיל ב:) שמיום שני של חג הוא מתחיל להזכיר.

רב נחמן בר יצחק פושט את שני הספקות: מה שאמר רבי יהודה בשם 'רבי יהושע' וכן מה שהוא אמר בשם 'בן בתירא', שניהם הכוונה לרבי יהושע בן בתירא, אלא שלפני שסמכו אותו להיות דיין הוא לא היה כ"כ חשוב, ולכן הוא קרא לו 'בן בתירא' על שם אביו, ולאחר שסמכוהו להיות דיין הוא כבר היה חשוב, והוא קרא לו בשמו - 'רבי יהושע'.

בטל וברוחות: לא חייבים להזכיר 'משיב הרוח' ו'מוריד הטל', ואפילו בימות הגשמים שחייבים להזכיר 'מוריד הגשם' לא חייבים להזכיר 'משיב הרוח' ו'מוריד הטל'.

טל ורוחות לא נעצרים אף פעם, לפי שהעולם לא יכול להתקיים בלעדיהם, וכיוון שאינם נעצרים אין חיוב להזכירם.

וכי מאחר דלא מיעצר: אם כן מדוע אליהו נשבע שלא ירד טל והרי הוא נמצא תמיד? הגמרא מתרצת שהוא נשבע על טל של ברכה (המצמיח) שהוא כן נעצר. אמנם הקב"ה לא אמר לו שיחזור גם הטל של ברכה לרדת, מכיון שאליהו היה מעביר את דברי הקב"ה אל אחאב, והיה אחאב יכול לקנטר אותו שהטל כלל לא נעצר (כי לא ניכר הבדל בין סוגי הטל).

"כִּי פָּאַרְבַּע רוּחוֹת הַשָּׁמַיִם פְּרָשְׁתִּי אֶתְכֶם": לא כתוב 'בארבע' - שאז היינו מבינים רק את המקומות שאליהם פיזר השם את עם ישראל, אלא כתוב 'כארבע' - כמו ארבע רוחות שהעולם לא יכול להתקיים בלעדיהם, כך העולם לא יכול להתקיים בלא עם ישראל. זו הסיבה שהקב"ה פיזר אותם לארבע רוחות העולם בכדי להאיר את כל העולם ולתת לו חיות וקיום. (אמנם לפני שחטאו ישראל היו יושבים בארצם ומאירים כאבוקה לכל העולם, אבל לאחר שחטאו הם מתפזרים כנרות קטנים בכל מקום. חתם סופר עה"ת ויצא).

ולא עוד אלא אפילו אמר 'מעביר הרוח': - שלא תנשב, 'ומפריח הטל' שלא ירד - אין מחזירין אותו, כי אמר שקר. אבל אם אמר בקיץ 'מוריד הגשם' מחזירין אותו כי לא התפלל כהוגן, שהרי גשמים בקיץ סימן קללה הם.

תנא בעבים וברוחות לא חייבו חכמים להזכיר: לומר 'משיב הרוח ומקשר עבים', מכיון שהם לא נעצרים לעולם. הגמרא מקשה מברייתא שישנה עצירת השמים מעבים ורוחות?

הגמרא מתרצת לגבי עננים – עננים הקודמים לגשם אינם נעצרים לעולם (= חרפי), אבל עננים שלאחר הגשם לעיתים נעצרים (= אפלי), ומכיון שחלק מהעננים לא נעצרים לא חיבוהו להזכיר.

לגבי רוחות – רוח מצויה לא נעצרת לעולם, אבל רוח שאינה מצויה לעיתים נעצרת. (רש"י מוסיף שהעולם מתקיים גם מבלי הרוח שאינה מצויה).

חזיא לבי דרי: כלומר עדיין יש תועלת ברוח שאינה מצויה – שהיא מפזרת את הקשין מהתבואה בגורן, ואם כן נזכיר את הרוחות? הגמרא מתרצת שאפשר להשתמש בנפה וכברה בשביל לברור את התבואה מהפסולת.

העבים והרוחות שניות למטר: כלומר 'שניות במעלה' למטר, מועילות כמעט כמוהו. והכוונה לעבים ורוחות הבאים לאחר המטר.

הגמרא מקשה שבקלות כתוב 'יתן ה' את מטר ארצך אבק ועפר' והכוונה לרוח שתבוא לאחר הגשם ותעלה את האבק שידבק בפירות הרטובים וירקיב אותם?

הא דאתא ניחא הא דאתיא רזיא: כשהרוח בנחת (= ניחא) היא לא מעלה אבק ומועילה לפירות, אבל כשהרוח חזקה (= רזיא) היא מעלה אבק ומקלקלת אותם. (פירשנו ע"פ רבינו חננאל. אבל רש"י פירש כשהגשם יורד בנחת הרוח שלאחריו אינה מעלה אבק, אבל כשהגשם יורד בחוזקה הרוח שלאחריו מעלה אבק. אך צ"ע שהרי כשהגשם חזק אין כלל אבק).

שימשא דבתר מיטרא: השמש הזורחת לאחר הגשם שווה כמו שני גשמים.

למעוטי מאי: מה לא נכלל ברשימת הדברים המועילים לאחר הגשם הנ"ל, כלומר מה בא לאחר הגשם ואינו מועיל?

א. ברקים בלילה (= גילהי דלילא) ב. שמש ביום המעונן הזורחת בין העננים, כאדם קרח בחלק מראשו (= שמשא דביני קרחי).

מעלי תלגא לטורי כחמישה מטרי: מועיל השלג להרים כמו חמישה גשמים. מכיון שהשלג נבלע באדמת ההר (ואינו ממחר להפשיר בגובה ההר) אבל הגשמים היורדים על ההר גולשים ואינם נבלעים באדמה. דבר זה נלמד מהפסוק המדבר על השלג ומזכיר חמישה פעמים גשם 'וגשם, מטר, וגשם, מטרות (= שניים)'.
תלגא לטורי: שולג מועיל להרים, מטר חזק מועיל לאילנות, ומטר בנחת לפירות.

גשמים דקים מועילים אפילו לגרעין שתחת גוש הקרקע, שמתחיל לעלות ולבצבץ. שמו של הגשם הדק 'עורפילא' = מערה (עורו) סדקים (פילי) כלומר סותם את הסדקים של הקרקע.